

היסטוריה 8 – גורמים לצמיחת התנועה הציונית

שחר פרץ

30 באוקטובר 2024

1 מבחן/בוחר/יוסי

סיימנו לאומיות כללית. המבחן נדחה לכביעוד שבועיים וחצי. המבחן הוא "עבודת כיתה עם ציון" (מבחן, קטן). ב-18.11. יארך שעה (עגולה, 60 דקות). ת.ז. עוד 15 דק'. כולל את ה חומר הנלמד עד שבוע הבא כולל, ובפרט את הלאומיות הכללית והגורמים לצמיחת הציונות. המבנה: שאלה אחת, עם קטע מקור. בשאלה שני סעיפים. עם ספר פתוח, כמו בבגרות, אך לא עם חומר פתוח. לכן כדאי לסמן בשספר עם דיבקות. בערך 15%.

2 סיכום – הלאומיות באירופה

- חיזוק מבגורות השתייכות ליצירת מוקדי זהות חדשים לבני האדם. המהכפה התעשייתית, הלילון, ועוד תהליכים שגרמו לאובדן או היחלשות מוקד הזהות הישן. ווקאום שהלאומיות מילאה.
 - תופעה חדשה – בעידן הלאומיות. צמחה במאה ה-19.
 - שפה ומושגים חדשים – מולדת, שפת לאום המנון לאומי, ועוד.
 - אחד הכוחות החזקים בעולם.
 - התפשטות הראיון הלאומי.
- בעבר הזהות לא הייתה קשורה במיקום הגיאוגרפי.

3 הגורמים לצמיחת הציונות – התנועה הלאומית היהודית

3.1 הגדרות מחוץ לתוכנית הלימודים

- ציונות = התנועה הלאומית היהודית. התנועה התפתחה יחסית מאוחר, בסוף המאה ה-19.
- בניגוד לזהות האיטלקית, לדוגמה, שם איטלקי יכול להיות מוסלמי, נוצרי או בכל דת אחרת, המדינה הלאומית היהודית היא גם בהקשר הדתי. זה יוצר בלבול (הפרדת דת מהמדינה וכו').
- ישראלי – בעל שתי הגדרות. הראשונה – בעל אזרחות ישראלית. השנייה – בעל אזרחות ישראלית, וחלק מהתנועה הציונית. בהגדרה הראשונה ייתכן פלסטינאי ישראלי, ובשנייה לא.
 - ערבים – מוצא אתני. לא קשור ללאום.
 - פלסטיני – לאום בפני עצמו.

3.2 רקע

לאחר חורבן בית שניה, האומה היהודית איבדה עצמאות. לאורך הגלות, התפיסה היהודית האורתודוקסית הפכה לכך שאסור לדחות את הקץ (בוא המשיח) בצורה התנגדה לתנועה הלאומית.

בסוף המאה ה-19, רוב היהודים היו במזרח אירופה (רוסיה ופולין, בידח עם אוסטרו הונגריה). בתקופה הזו, היהודים במעטים (50K מתוך מיליונים) נמצאו כאן מסיבה דתית. הם לא תמכו בבוא הציונים. הרוב בארץ היו לא יהודים, ובארץ היה שלטון איפריאלי עותמני. כל אחד דיבר שפה אחרת. יש גם שוני תרבותי. יש גם שוני באופן ניהול החיים ההדתיים.

3.3 הגורמים עצמם

- הגורמים העיקריים הרלוונטיים תנועה היהודית בלבד:
- כשלון האמנסיפציה

- שנאת ישראל במזרח אירופה ואנטישמיות מודנית במרכז ומערב אירופה
- השפעת התנועות הלאומיות.
- תהליך החילון וכוחות פנימיים בחברה היהודית.

3.4 דוגמה מסרט

איגוף זונשטיין:

- ד"ר למשפטים
- שינוי שם הוא התנאי לתפקיד (שופט בית המשפט העליון)
- ניתוק מהדת
- חגיגת סיום המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20 הנוצרית, ולא
- היהודית.
- אחים שינו שמות גם (רופאים)
- האבא דאג משינוי השם, היה חשוב לו לשמור על המסורת.
- בסוף ויתר בטענה שהשמות לא ניתנו ע"י ה'.

מנגד:

- קידוש
- חתונה יהודית, בבית כנסת.
- יהודי. עדיין שומר על הדת.
- אנשים בגרמניה קראו לעצמם "גרמנים בני דת משה". הדת היהודית נשמרה בבית, אבל למראית עין הם גרמנים רגילים. הזהות הלאומית הגרמנית חזקה יותר. הם רוצים להשתלב בחברה.

3.5 אמנסיפציה

מקור המושג ברומה העתיקה, ובה ציין המושג שחרור של בן ממרותו של אביו והעמדתו ברשות עצמו. משמעותו שוויון זכויות בחוק משפטי - הענקת כויות משפטיות בדבר שוויון מעמדם של היהודים והכרה בהם כאזרחים שווי זכויות. בעבר היהודים קיבלו זכויות קהילתיות. במקרים מסויימים האדון היה מזמין את היהודים לגור אצלו, כי הם היו יכולים להלוות בריבית וכו' ובכיוולתם היה לעושת דברים שלנוצרים היה אסור. אם זאת, האמנסיפציה ניתנה באופן אישי ובאופן כללי ההגבלות היו רבות. האמנסיפציה התחילה בצרפת. בה, הזכויות ניתנו באופן קהילתי ולא באופן אישי. רק במערב אירופה הייתה אמנסיפציה - לא הייתה אמנסיפציה במזרח אירופה, ובעקבות זאת האנטישמיות במזרח אירופה הייתה חותה ושונה במקורותיה.

3.5.1 התמורות שחוללה האמנסיפציה

- התעוררות היהודים בחברה הסובבת.
- חופש תנועה.
- שינויים דמוגרפים - ריכוז בערים הגדולות, יציאה מהשוכנות היהודיות (שאז נקראו גטאות), הגירה בין יבשתית.
- תמורה בתעסוקה - עיסוק בפוליטיקה, פרלמנט, שרים, קצונה, מקצועות חופשיים ועוד.
- שילוב בהשכלה הגבוהה, וחייב לימוד שפה נוספת.
- פתיחות והתנגדות לשינויים שהובילו לשבירת המבנה המסורתי הדתי.
- הקצה והתנגדות להשתלבות - קבוצות שהסתגרו והקשיחו את עמדותיהן כדי לא להתלבט בחברה (חרידים)

מנדלסטון, אוצ'ילד, פרמייה, איינשטיין, מאהלר, ועוד רבים אחרים.

מבחינה חברתית, הייתה דחייה גדולה לאמנסיפציה. בפרט מסיבות של קנאה - היהודית הצליחו להתקדם באופן לא פרפורציונלי לכמה היו בחברה. לכן, יהודים רבים לא התקבלו לעמדות כאלו ואחרות מעצם היותם יהודים.

3.6 אנטישמיות מודנית

שנאת יהודים לא כי "הם הרגו את ישו", ולא מסיבות דתיות, לפיה היהודים רוצים לשהתלט על העולם, וכו'. שנאת ישראל והודים - תמיד יש פתרון. בשנאת ישראל יש פתרון - המרת דת. לאנטישמיות מודנית אין פתרון - מוצאך יהודי, בכל האשמה. אם מישוהו ביוון שונא יהודים כי הם מאמינים באל אחד ולא עובדים אלילים, די בהמרת דת כדי "לפתור את הבעיה". באופן דומה גם בימי הביניים (אם כי שם קראו להם "היהודים החדשים", tag שנשאר לדור אחד או שניים). האנטישמיות המודנית היא גזעית ולכן לא די בכך.